

Jan van der Stoep: 'Voedsel laat zien hoezeer mensen deel uitmaken van de natuur'

Foto: Arie Kok

Hoogleraar in beeld

Jan van der Stoep zou in maart afreizen naar Burkina-Faso, maar die reis ging niet door in verband met het coronavirus. In plaats daarvan heeft hij nu een soort gedwongen sabbatical. Als kersverse hoogleraar Christelijke Filosofie in Wageningen heeft hij dus alle tijd om zich te verdiepen in de thematiek van zijn leerstoel. Tussendoor had hij ook nog wel tijd voor een Skype-interview met Teunis Brand.

Je bent per 1 maart begonnen als bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie in Wageningen. Waar ga je je in Wageningen mee bezighouden?

Ik richt me vooral op het geven van onderwijs. In het komende cursusjaar hoop ik een vak te geven over de ethiek van voedsel en landbouw. De thema's natuur, schepping en in het verlengde daarvan voedsel en landbouw hebben altijd mijn interesse gehad. Ik ga graag de natuur in, en neem dan altijd een verrekijker en een loep mee. Ook probeer ik heel bewust om te gaan met voedsel, bijvoorbeeld door met mate vlees te eten.

Ik vind het heel mooi om nu vanuit mijn werk in Wageningen met deze thema's aan de slag te mogen.

In zekere zin keer je met je aanstelling terug naar Wageningen, want je studeerde er ook al. Kun je iets vertellen over je kennismaking met Christelijke Filosofie daar?

Al aan het einde van de middelbare school, toen ik wist dat ik in Wageningen biologie zou gaan studeren, begon ik me te verdiepen in thema's zoals schepping en evolutie. In die tijd werd mijn interesse voor christelijke filosofie gewekt. In Wageningen zijn de colleges van Egbert Schuurman, de toenmalige bijzonder hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte, erg belangrijk geweest. Ik kan me nog goed herinneren dat hij tijdens een college een stoel op tafel zette om de aspectenleer van Herman Dooyeweerd uit te leggen. Ik raakte daardoor enorm onder de indruk van de complexiteit en de verwevenheid van de werkelijkheid. Ik begon te zien dat de schepping een heel ingewikkeld netwerk van relaties is. Dat inzicht riep bij mij een haast mystieke ervaring op, vanwege de rijkdom en de verbondenheid van al het leven. De verwondering daarover draag ik nog altijd met me mee.

Wat heb je van Egbert Schuurman geleerd?

Met name het belang van cultuurkritiek. Ik ging studeren kort na de kernramp van Tsjernobyl. In die tijd was er ook sprake van zure regen. Ik werd erg maatschappijkritisch door die ontwikkelingen. Schuurman hielp mij om die kritiek te verbinden met mijn

Hoogleraar in beeld (vervolg van pag. 1)

geloof. Zijn analyse van techniek liet zien dat we te veel vertrouwen stellen in technologische ontwikkelingen. Iemand als Bob Goudzwaard heeft soortgelijke patronen zichtbaar gemaakt op het gebied van economische groei. Hun analyses lieten mij ook zien dat we met wetenschap en techniek de wereld op een reductionistische manier benaderen, waarmee we onvoldoende recht doen aan de diversiteit van de schepping. We kunnen als maatschappij een tunnelvisie ontwikkelen, waardoor we met onze oplossingen steeds nieuwe problemen creëren.

Je proefschrift ging over de Franse socioloog Pierre Bourdieu. Hoe kwam je bij hem terecht?

Dat is een bijzonder verhaal. Sander Griffioen (emeritus hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte in Leiden, TB) kwam in Parijs in een boekhandel een boekje van Bourdieu tegen met de titel *Méditations pascaliennes*. Hij vroeg zich af wat Bourdieu over Pascal te zeggen had. Vervolgens vroeg hij mij om dat te analyseren. Dat heb ik gedaan, en daar is mijn proefschrift uit voortgekomen. Bij Bourdieu en Pascal staat de geleefde ervaring voorop. Pascal benadrukt het belang van het hart en de menselijke intuïtie tegenover de abstractie van het wetenschappelijke denken. Dat sluit sterk aan bij wat Dooyeweerd zegt over de naïeve ervaring en de theoretische kenhouding. Sterker nog, door Bourdieu en Pascal heb ik beter leren begrijpen wat Dooyeweerd bedoelt met de naïeve ervaring. In het wetenschappelijke denken stellen we ons vaak tegenover een object van onderzoek, maar in de geleefde ervaring zijn alle dingen in samenhang met elkaar gegeven.

Welke verbindingen zie je tussen deze ideeën en de thematiek van je leerstoel, voedsel en landbouw?

Het is belangrijk om ons te realiseren dat we als mensen deel uitmaken van de natuur. We zijn opgenomen in een complex weefsel van relaties. We beseffen dat niet altijd voldoende. Ik ben altijd erg geboeid geweest door landschapsschilderijen en heb de natuur ook heel lang beleefd als een landschap, als iets tegenover mij. Daarmee plaats je jezelf in zekere zin buiten de natuur. Van Bourdieu heb ik geleerd dat toeristen, wandelaars en natuurgenieters een heel andere ervaring van de natuur hebben dan bijvoorbeeld boeren, die het land bewerken en ervan moeten leven. Door na te denken over voedsel, kunnen we ontdekken hoezeer ieder mens deel uitmaakt van de natuur.

Wat neem je mee vanuit je ervaring als lector aan de Christelijke Hogeschool Ede?

Op de CHE heb ik geleerd hoe belangrijk verhalen zijn. De verhalen die we aan elkaar vertellen helpen ons om ons in deze wereld te oriënteren. Neem bijvoorbeeld de omslag van industriële landbouw naar kringlooplandbouw. Boeren is lange tijd het grote verhaal verteld dat ze de wereld moeten voeden, met name sinds de Tweede Wereldoorlog. Dat verhaal heeft diep ingegrepen in de levens van boeren. De omwenteling naar kringlooplandbouw, een ander groot verhaal met veel meer nadruk op lokale kringlopen, vergt een enorme omslag in het denken. We moeten beseffen dat zo'n nieuw verhaal veel impact heeft op de biografieën van mensen. Boeren zijn, vaak tegen hun zin, in een bepaald keurslijf gedwongen, en nu wordt opeens van hen verwacht dat ze heel anders gaan denken en werken.

Uit welke verhalen put je zelf, voor het vormen van een christelijk-filosofisch perspectief op voedsel en landbouw?

Ik ga vaak terug naar Bijbelverhalen. Ik ben altijd gefascineerd geweest door de eerste hoofdstukken van Genesis. Die verhalen hebben ons veel te zeggen over de mens en de verbondenheid van de mens met de aarde. Ik vind het jammer dat discussies over die hoofdstukken vaak over schepping en evolutie gaan, terwijl de boodschap ervan zoveel verder reikt. Psalm 104 vind ik ook indrukwekkend. In die psalm wordt de schepping als een omvangrijk en samenhangend geheel beschreven waarin mensen een eigen rol mogen spelen. Ik lees ook graag theologen zoals Tom Wright. Hij benadrukt in zijn werk dat de verlossing van Jezus gaat over deze aarde, en niet over een abstract hiernamaals. Jezus heeft voor deze wereld geleden en komt ook terug naar deze wereld. Ook onderstreept Wright het belang van de opstanding en daarmee van lichamelijkheid. Zonder de inbreng van dit soort theologen zou ik niet goed filosofie kunnen bedrijven. De laatste tijd ben ik ook weer aan het bestuderen wat Dooyeweerd over zinsamenhang zegt. Dat heeft te maken met de diversiteit, complexiteit en samenhang van ons bestaan. Mens, dier en plant bestaan in zo'n samenhang. Ik denk dat dit een belangrijk thema voor mij gaat worden, al zal ik misschien eerder spreken over een complex web of weefsel waarin we zijn opgenomen. Daarom boeit voedsel mij ook zo, omdat het bij uitstek die verwevenheid laat zien.

Multiculturele gerechtigheid: een christelijk-wijsgerige visie in discussie

Begin 2020 verscheen *Multiculturele gerechtigheid: Een christelijk-wijsgerige visie in discussie* in onze boekenreeks Verantwoording. Het boek bevat een vertaling van het essay *Multiculturalism: A Christian Retrieval* dat politiek-filosoof Jonathan Chaplin in 2011 schreef.

In zijn essay ontwikkelt Chaplin op basis van uitgangspunten van de christelijke filosofie een politiek denken waarin het ideaal van multiculturaliteit centraal staat. In deze bundel zijn ook vijf korte artikelen opgenomen met reacties op Chaplins denken. Drie artikelen zijn geschreven door auteurs die verbonden zijn aan de wetenschappelijke instituten van

politieke partijen: Hans van de Breevaart (SGP), Wouter Beekers (Christen-Unie) en Jan Prij en Pieter Jan Dijkman (CDA). Het vierde artikel is van Enis Odaci, hij richt zich als moslim al jaren op de praktijk van de interreligieuze dialoog. Jan Hoogland evalueert het debat dat in deze bundel is gevoerd.

Multiculturele gerechtigheid kost € 21,90 (exclusief verzendkosten). Stuur ons een e-mail om het boek te bestellen.

Student aan het woord

Wilbert Gorter studeert Technische Wiskunde aan de TU Delft. Hij volgde bij onze hoogleraar prof. dr. Marc de Vries een vak over techniekfilosofie. In onderstaand interview vertelt hij iets over de relevantie van dit vak.

“Tijdens mijn master *Applied Mathematics* kon ik een vak volgen in de vrije keuzeruimte. Het leek mij leuk om een vak te kiezen dat niet direct met wiskunde te maken had. Een van mijn huisgenoten attendeerde mij op de vakken van Marc de Vries. Ik heb toen besloten zijn colleges te volgen. De colleges gingen over techniekfilosofie. Eerlijk gezegd wist ik niet eens dat dat bestond. Je bent niet direct bezig met het beoefenen van techniek, maar met nadenken over techniek. We lazen met elkaar het boek *Denken, Ontwerpen, Maken* en diverse primaire teksten van techniekfilosofen zoals Langdon Winner, Albert Borgmann en Egbert Schuurman.

Wereldbeeld

In de colleges werd benadrukt hoe belangrijk je wereldbeeld is. Marc de Vries gaf daarbij het voorbeeld van robots. Als je een materialistisch wereldbeeld hebt en de mens beschouwt als niet meer dan een zak moleculen, dan zou je je kunnen voorstellen dat je ooit robots kunt maken die identiek zijn aan mensen. Als je echter gelooft dat de mens een ziel of geest heeft, dan kijk je er heel anders tegenaan. Je kunt niet zomaar een geest in een robot inbouwen.

Marc de Vries

Als je gaat studeren, loop je altijd tegen vragen aan over de verhouding tussen geloof en wetenschap. Ik ervaar niet direct een spanning tussen

geloof en wetenschap in mijn studie, omdat die erg algemeen is. 1+1 is altijd 2, of je nu christen bent of niet. Bovendien werken bij wiskunde in Delft verschillende christelijke professoren. Toch heb ik tijdens mijn studententijd erg getwijfeld of het christelijk geloof wel waar is. Ik had ook veel vragen over het kwaad en lijden. Het vak van Marc de Vries liet zien dat het mogelijk is om gelovig te zijn en wetenschap te bedrijven. Ik vond het verrijkend dat tijdens de colleges het geloof op een positieve manier betrokken werd bij de wetenschap.

Wilbert Gorter

Bewijzen

In de wiskunde moet alles bewezen worden. Als er bepaalde dingen in de werkelijkheid zijn die je niet zozeer kunt bewijzen, dan kan dat lastig zijn voor wiskundigen. Ook het geloof is niet waterdicht te bewijzen. Hoe bewijs je dat God bestaat? Filosofen proberen dat wel, maar ze zeggen er wel als disclaimer bij dat ze slechts argumenten geven om het aannemelijk te maken. In de wiskunde ga je niet akkoord met aannemelijkheid of waarschijnlijkheid. Als wiskundige moet je dus ook je grenzen erkennen. Dat sluit aan bij de aspectenleer van Dooyeweerd, die ook in het college werd behandeld. Er zijn verschillende aspecten die niet tot elkaar te reduceren zijn, waarvan wiskunde er een is. Als je eenmaal als wiskundige aan het werk gaat, krijg je met allerlei toepassingen te maken die ethische vragen kunnen oproepen. Op dit moment ben ik aan het afstuderen. Ik doe onderzoek naar brandwonden. Met behulp van wiskunde proberen we te modelleren hoe een brandwond geneest. Dat is een mooie toepassing van de wiskunde. Wiskunde en techniek kunnen echter ook verkeerd gebruikt worden. Je zou je bijvoorbeeld kunnen afvragen hoe ver je moet gaan bij het ontwikkelen van medische technieken. Is het doel om als het ware eeuwig leven op aarde te creëren? In het vak was ook aandacht voor dit soort ethische dilemma's.”

Kunst D.V. (Neo)calvinistische perspectieven op esthetica, kunstgeschiedenis en kunsttheologie

Over Calvin, calvinisme en vooral calvinisme en kunst wordt nogal eens minachtend gedaan. Is dat terecht of spelen hier onkunde en vooroordelen een rol? Over die vraag gaat dit boek. Het gaat over de ups en downs van de calvinistische traditie in de omgang met de beeldende kunst. In het rijk geïllustreerde boek komen kunsthistorici, filosofen, esthetici en theologen van calvinistische en neocalvinistische signatuur aan het woord. De meeste aandacht krijgt de neocalvinistische traditie. Die is met Abraham Kuiper in Nederland begonnen en verder uitgewerkt door de filosoof Herman Dooyeweerd en kunsthistoricus Hans Rookmaaker. De verdere ontwikkeling vond vooral onder

wetenschappers in Noord-Amerika plaats. Dit boek beoogt het gedachtegoed van al deze denkers voor het eerst bijeen te brengen en deels voor Nederland te ontsluiten. *Kunst D.V.* is het meest recente boek in de Verantwoordingsreeks en verschijnt onder redactie van Marleen Hengelaar-Rookmaaker en Roger Henderson. *Kunst D.V.* kost € 29,90 (exclusief verzendkosten). Stuur ons een e-mail om het boek te bestellen.

Voortgang van ons werk

Het valt mij op hoeveel verschil er is tussen mensen in hoeverre en op welke manier de **coronacrisis** ons raakt, persoonlijk en in ons werk. Voor Stichting voor Christelijke Filosofie geldt dat ons werk relatief goed doorgang kan vinden. Zoals velen van u, werken onze hoogleraren en bureaumedewerkers met name vanuit huis en overleggen we op allerlei digitale manieren. Dat kan betekenen dat we meer tijd, rust en concentratie ervaren – een soort sabbatical, leest u het interview met Jan van der Stoep – maar ook dat onze werk-privé balans verstoord wordt en we het fysiek contact met onze familie, vrienden en collega's missen.

Sommige van onze hoogleraren hebben al **digitaal onderwijs** gegeven of bereiden zich daar op voor. Renée van Riessen, die eind dit jaar met pensioen gaat, had zich haar laatste vak als hoogleraar in Leiden anders voorgesteld, maar hopelijk kunnen we te zijner tijd in ieder geval wel fysiek afscheid van haar nemen. De geplande oratie van Jeroen de Ridder in Groningen op 14 april jl. kon helaas niet doorgaan. Ook voor hem hopen we op betere omstandigheden op de nieuwe datum, 9 februari 2021.

Vlak voor de coronacrisis uitbarstte, maakten we bekend dat de Stichting per 1 maart **Jan van der Stoep** heeft benoemd tot bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie aan de Wageningen Universiteit. Zijn benoeming voor vijf jaar is bekrachtigd door de Wageningen Universiteit, die een toetsingscommissie had ingesteld die een grondige procedure heeft gevolgd. Al met al is de opvolging van Henk Jochemsen een lang traject geweest, maar met een heel mooie uitkomst. Nederlands Dagblad en Reformatorisch Dagblad plaatsten een interview of bericht naar aanleiding van de benoeming. Ook in een interview met Jan van der Stoep in Trouw werd de benoeming vermeld.

Foto: Marjoleine Klarenbeek

Jan van der Stoep gaat zich vooral bezighouden met de **ethiek van voedsel en landbouw**. In september hoopt hij daar zijn eerste vak over te geven. Ook zal hij gaan participeren in het platform Levensbeschouwelijke Filosofie, dat bedoeld is om de dialoog te bevorderen tussen verschillende levensbeschouwingen, bijvoorbeeld door middel van een gemeenschappelijke cursus. Ik groet u hartelijk en wens u het goede toe in uw persoonlijke levenssituatie.

Sander Luitwieler, directeur

Agenda

Technische Universiteit Delft

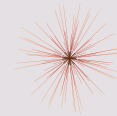
> Cultuurfilosofie I: hedendaagse techniekfilosofie en ingenieursethiek, prof. dr. Marc de Vries. Woensdagen 15:45-17:30 uur (vanaf 2 september 2020). Voor iedereen toegankelijk.

Wageningen Universiteit

> Food ethics: habits, moral choices, worldviews, prof. dr. Jan van der Stoep. Maandagen 17:30-19:00 uur (31 augustus t/m 30 november 2020). Voor iedereen toegankelijk.

Door de coronacrisis is het onzeker of de colleges fysiek of digitaal worden gegeven. Houd voor actuele informatie onze website in de gaten (www.christelijkefilosofie.nl).

COLOFON

STICHTING VOOR
CHRISTELIJKE FILOSOFIE

Uitgave van Stichting voor Christelijke Filosofie

Bestuur

Drs. Peter Sneep (voorzitter)
Jan van Ginkel RA (penningmeester)
Henk Jongbloed (secretaris)
Prof. dr. ir. Aart Nederveen
Dirk van Schepen MA
Drs. Annemiek van Woudenberg-de Groot

Curatorium

Prof. dr. Frank van der Duijn Schouten (voorzitter)
Prof. dr. Johan Graafland
Ir. Jan Harmsen
Prof. dr. James Kennedy
Prof. dr. Roel Kuiper

Hoogleraren

Prof. dr. Govert Buijs (Rotterdam)
Prof. dr. Jan Hoogland (Twente)
Prof. dr. ir. Jeroen de Ridder (Groningen)
Prof. dr. Renée van Riessen (Leiden)
Prof. dr. ir. Jan van der Stoep (Wageningen)
Prof. dr. Marc de Vries (Delft)

Bureaumedewerkers

Dr. Sander Luitwieler (directeur)
Marieke Haan (bureaumanager)
Dr. Teunis Brand (communicatiemedewerker)

Contributie en abonnementsprijzen

- Contributie Vereniging voor Reformatorische Wijsbegeerte: € 70,- per jaar
- Abonnement Sophie: € 41,50 per jaar (6 nummers); zie www.sophieonline.nl
- Abonnement Philosophia Reformata: zie www.philosophia-reformata.org

Contact

Adres Bergstraat 33, 3811 NG, Amersfoort
T 033 - 43 28 288
E info@christelijkefilosofie.nl
W www.christelijkefilosofie.nl
Facebook cfilosofie
Twitter @Cfilosofie
IBAN NL33 INGB 0001 2095 98

Ontwerp

Aperta, Hilversum

DTP & Druk

Buijten & Schipperheijn, Amsterdam